

**Migam, torej sem
Zavetja Babilona
Peter Tomaž Dobrila**

drugebesede **otherwords**
||| | |

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Migam, torej sem

Ko je bojda Galileo Galilei po inkvizicijskem sodišču sebi v brk izrekel besede Eppur si muove, ki jih pri nas napačno prevajamo v In vendar se vrti, saj pomenijo In vendar se giblje, se ne sprašujemo, kaj je znanstvenik hotel povedati. Danes to velja kot anekdota neki zamejenosti, ki ni sprejemala dejstev. Ko umetnik, umetnica postavi na ogled svoje delo, ki vedno prinaša tudi izjavo, nas spreletijo razmišljanja ob gledanju, poslušanju, spremljanju umetnosti, kakšno sporočilo nam prinaša. Umetnine imajo za razliko od znanosti, ki z raznimi metodami in postopki praviloma ponudijo enoznačen rezultat in ne puščajo veliko prostora domnevam, lastnost, da nas navdahnejo z večznačnimi potmi, po katerih lahko iščemo in raziskujemo, jih sprejmemo in se sprehodimo po njih. A še zmerom ne vemo, kam, četudi je zmerom ena sama pot, po kateri se zmoremo premikati – naša, svoja, lastna. Z glavo, s telesom in srcem. Kaj bi bilo z nami, če ne bi kri nenehno potovala, in kaj se zgodi, ko se zaustavi srce in možgani prenehajo misliti.

Preživel sem mesec dni rezidence v Makedoniji. Mesto Bitola, streljaj od meje z Grčijo, ki jo najbolj poznamo po ekonomski in migrantski krizi. Dejansko gre za krizo ljudi, vas in nas, tebe in mene, ki delujemo v tem svetu kot geografskem pojmu, pri čemer v navalu propagand pozabljamo, da je svet predvsem naravno dejstvo. Tvorimo ga tudi ljudje. Takšni, kot smo. Nič nam ne manjka bolj od občutka, da smo del narave. Povezani v svojih bitih in bistvih, delujoči in ustvarjalni, razmišljujoči in ljubeči. Lahko tudi nasprotno, a to vedno zmanipulirajo tisti, ki delujejo v tropih in zmorejo le eno logiko: piramidalno. Vendar jih obstaja veliko več, s človeške plati gledano vsaj toliko, kot je v vsakem od nas. Malo širše pa, kot je v vsakem žitju in celoviti vpetosti v naravno, kamor poleg živih biti spadajo tudi planeti. Eden od teh je naš dom. In eden od teh smo mi.

Razstava toliko umetnic in umetnikov iz različnih držav sveta, ki jo pripravljam od aprila letos, je večkratni jubilej. Najprej za 20. obletnico Multimedijskega centra Kibla in nato kot svojevrsten umetniški uvod v še enega velikih mednarodnih projektov, ki jih od leta 2008 koordinira KID Kibla kot najuspešnejša slovenska kulturna institucija in ena najuspešnejših organizacij nasploh v evropskih programih Kultura in Ustvarjalna Evropa.

Kontradiktorna je evropska politika zapiranja meja, ki na eni strani deluje anahrono, na drugi pa kot zlovesča napoved plemenske prihodnosti, medtem ko programsko podpira migracije, ki so po dolgoletni olepševalni mobilnosti umetnikov postale ena izmed prioritet programa Ustvarjalna Evropa. Projekti, kot je Kiblin Tvegaj spremembo (Risk Change), s katerim smo bili izbrani med 14 uspešnih velikih predlogov, edini iz tako imenovane srednje in vzhodne Evrope, torej med tistimi, ki smo od leta 2004 vstopili v EU, so zato v dokaj zagonetnem položaju umetniškega ukvarjanja z migracijami in zapiranjem meja. Kakor nasprotje med programjem in strojem. Države so stroji, ki jih po svojih merah kreira politika, ljudje pa smo postavljeni v vlogo programov, s katerimi opletajo za dosego svojih ciljev.

Kakšno nasprotje. Ko je Evropa odpirala meje, jih je Jugoslavija zapirala in smo danes prisiljeni v dolgotrajna čakanja na mejah, ki jih nekoč ni bilo. Zakaj teh nekaj novonastalih držav, nekdanjih republik ne zmore dogovora vsaj o enotnem kulturnem prostoru, ki še vedno obstaja. Po Wittgsteinovi malce prirejani izjavi, "meje mojega sveta so meje mojega jezika", se ta razprostira vsaj v tem okolju, zame pa sega še čezenj. Najmanj kulturna katastrofa je, da mladi danes več ne poznajo jezikov, ki so nas nekoč spleтали. Ko smo leta 2008 v Bruslju predstavljali Evropsko prestolnico kulture 2012 in smo poudarili, da želimo kot prva slovanska država, ki je dobila ta naziv, ob konstitutivni romanski in germanski kulturi postaviti slovansko, je tamkajšnja ekspertna komisija skoraj popadala s stolov.

V Angliji in na Irskem govorijo, da so jih preplavili Poljaki, kar dva milijona. Sprašujem, mar niso Evropejci, saj je Poljska tudi del EU. Dodam, da so tudi Slovenijo preplavili Angleži, Nemci, Avstrijci, Italijani. Pa še kdo. A preplavilo nas je predvsem hujskaštvo. Ozkost in ozkosrčnost kot sinonima za omejenost.

Ne vem, zakaj ob nedavni odločitvi Združenega kraljestva nihče ne zahteva odhoda predsednika Evropske komisije Jean-Clauda Junckerja, ki bi moral takoj ponuditi svoj odstop. Kot predsednik evropske vlade je odgovoren za tak referendumski izid v eni od članic. Britanski politiki izjavljajo, da so več let čakali na spremembe v EU, a so sčasoma spoznali, da se to ne bo zgodilo. Spomnimo, da je že imenovanje Junckerja na ta položaj razburkalo politiko in javnost, saj je eden generatorjev davčne oaze Luksemburg sredi Evrope, da ne naštevamo njegovih drugih podvigov, ki so na meji legalnosti ali globoko čez mejo sprejemljivega, kaj šele nečesa zgledovanja vrednega. S takim predsednikom je Evropa obsojena na propad. Če želimo preurediti Evropo, je treba pričeti pri glavah. Iz "stare Evrope" pokvarjenih politikov in politikark je treba narediti "mlado Evropo" novih možnosti in priložnosti, za katero je eden od pogojev sprememba političnega odločanja: za vse evropske institucije so potrebne volitve, tudi za EK in predsednika. Začne se lahko nemudoma, takoj po Junckerjevi odstavitvi. S tem bo EU vsaj malo nakazala, da je (lahko) demokratična tvorba.

Človeka ne bi bilo brez migracij. Prav tako ne živali ne rastlin. Ne Zemlje ne planetov. Pračlovek je po dosedanji teoriji izšel iz Afrike, obredel Azijo in preko Sibirije prišel tudi v Evropo. Kasneje so nastale svilna in začimbna pot, svetovne ekspedicije in "odkritja", ki so nemalokrat eskalirala v spopadih med tamkajšnjim prebivalstvom in prišleki ter se v ne tako oddaljeni preteklosti realizirala v kolonijah. Danes smo spet blizu takšnemu umevanju sveta. Le da so kolonije bolj virtualne kot tudi vojne. Dokler jih sami ne občutimo. Migranti so očitno zato neprijetni, nekaterim nevarni, ker postajajo občutki – vedno zelo individualni in intimni – nezaželeni, celo prepovedani. Osebnost vse bolj tone v množici krikov, ki jih sprožajo drugi, da bi zaščitili lastne zablode in prekrili omejenost svojega sveta.

Koncept, ki sem ga na začetku posvetil 90. obletnici največjega slovenskega avantgardnega pesnika Srečka Kosovela z njegovima pesmima *Evropa umira* in *Ekstaza smrti*, sem kasneje opustil. Še vedno se skušam navezovati na avantgardo, vendar ne zgodovinsko, ampak sodobno, in menim, da bo razstavljen umetnost sprožala tudi tovrstna vprašanja. Toda odločil sem se za življenje: migracije so odraz življenja, so življenje.

Peljal sem se v Ljubljano po Jovana Joco Jovanovića, najbolj prepovedanega jugoslovanskega režiserja, ki je prejel številne najbolj laskave nagrade, in Olega Kulika, enega svetovno znanih ruskih umetnikov, rojenega v Ukrajini, ki je priletel iz Moskve. Zjutraj sta me pričakala Jusuf Hadžifejzović, legendarni sarajevski umetnik, in njegova someščanka Adela Jušić, zvečer me je poklical izjemni makedonski kipar Žarko Baševski, da je z deli že prispel v Maribor; jutri pride slovita skupina AES+F, ponovno po desetih letih, medtem ko so ostali – iz Hrvaške, Japonske, Avstralije, Kanade, Poljske – že na razstaviščih. Prvikrat bomo odprli tako veliko razstavo kar na treh lokacijah, v MMC Kibla, ArtKIT in Kibla – Portal, ki jo bo zabelil Marko Brecelj s performansom *Žicanje z žarom*.

Umetnost je življenje, njegovo inherentno bistvo, o čemer pričajo umetnine, ki odslikavajo različne usode, osebne in skupinske, družinske in družbene, civilne in politične, ko izza medijske zavese pred nas postavijo bližnja in daljna obzorja, človeške figure v subtilnih medsebojnih povezavah, zamišljene, zaskrbljene in hudomušne poglede in načrtujejo njihove poti in odnose. Osebne zgodbe, hiperbole in metafore, dokumentiranje sveta, virtualne odslikave in realistične postavitve, reminiscence preteklosti, recepcije sedanosti in predvidevanja prihodnosti povezujejo posamezne poetike umetniških del v enovito dramaturgijo, ki jo izražajo tako vizualni mediji kot avdiomediji.

A tudi na drugi strani, za zaveso, je podobno, življenje vedno najde pot. Da je ta pot umetniška, je verjetno najbolj humano vabilo, četudi navdahne h kakšni novi misli ali vas vzpodbudi k dejanjem. Dobrodošli torej na popotovanje z umetnostjo. Ne potrebujete ničesar razen sebe.

Zavetja Babilona

Bivanje je življenje. Kakršnokoli: znotraj, v stavbah, blokih, hišah, šotorih, zemljankah, iglujih, provizoričnih, začasnih ali trajnejše postavljenih prostorih, v prikolicah, avtohišah, modulih, laboratorijih, vesoljskih postajah, hramih in palačah ali zunaj, na odprtem, na planem, pod milim nebom na zemlji, v vodi ali v zraku.

Bivanje je tudi eksistenca, obstoj, ki v golo življenje vnaša določene pomene in dimenzije; po eni strani razširja sam naravni pojem, po drugi pa ga deducira na individualni nivo in ga poseblja. Na kakršen koli in kateri koli način, bodisi v smislu obstoja znotraj določene skupine, družbe, sistema, bodisi borbe za obstoj, ki zmeraj pomeni konflikt, ali nemara zavračanje agresije z obrambo. Temu smo priča tudi v številnih aktualnih primerih, od vojn, imperializma in kolonializma, do ekonomskih ali gospodarskih spopadov, ki imajo praviloma socialne posledice, saj želijo s prevlado podjarmiti široke ljudske množice in jim karseda zmanjšati pravice ter jih v končni fazi znivelirati na nivo potrošnika.

Razsute države, uničena okolja, ubiti, razseljena družine, pregnanci, begunci, migranti so posledica dejanj velikih, ki temu potem rečejo begunska kriza, čeprav je posledično vojna, ki jo taisti netijo že več desetletij, vzrok za begunsko nesrečo. Newton a la carte.

Umetniška razstava *Zavetja Babilona* se ubada z vprašanji bivanja in obstoja. Čas je, da v tem duhu obudimo vprašanja eksistencializma, ki se je dosledno zavzemal ne samo za svobodo posameznika in posameznice ter enakopravnost ljudi in raznih socialnih slojev, ampak tudi za avtonomijo vsakogar in pravico do izražanja. In četudi so časi različni, postaja kontekst identičen: preživetje.

Razni umetniški postopki predstavljajo avtorska videnja bivanja in obstoja v raznih in različnih oblikah in jih uprizarjajo v raznoterih medijih. Življenje na planetu ali vesoljskem telesu, vesoljski ladji Zemlja, ki potuje skozi prostor-čas po svojih določenih tirnicah, vrtenje okoli lastne osi in Sonca ter kroženje Osočnja v galaksiji in celotne Mlečne ceste v obsežnejšem sistemu so potovanja, ki jih lahko človek, umetnica in umetnik ponazorita na osebni, fizični, mentalni, metafizični, domišljjski ali izmišljeni, tudi simbolni ravni.

Babilon kot zgodovinsko dejstvo, napolnjeno z mitologijo, simbol starodavne civilizacije, romantična ideja sožitja ljudi, ras, ver, jezikov, kultur je skozi dosedanje umetniške postopke in dela predvsem idealistična ideja, temelječa na številnih literarnih delih in likovnih upodobitvah. Nekoč neodvisno mesto-država, ob dveh rekah, Evfratu in Tigrisu, z Ištarskimi vrati, visečimi vrtovi in najbolj znamenitim stolpom v izgubljeni zgodovini je bil vedno na udaru kapitala in politike z drugačnimi sredstvi, ki ne jenja niti danes v Iraku, s strani tujih sil razsuti državi, katerih posledica so milijoni pregnank in pregnancev.

Zdi se, da je danes svet bolj globalen kot v preteklosti, dasiravno nas prav usoda Babilona prepriča v nasprotno, kar je sicer jasno že od pamtiveka. Človek je vedno kot vse ostalo živeče iskal iskal najboljše možnosti za preživetje. Ponavadi se je začelo z nastankom neke skupine, ki je ustvarila sredino svojega bivanja in iz tega je skozi leta, desetletja, stoletja nastala civilizacija. Prav slednje, imenovati se civilizacija je v nasprotju s pojmom, besedo, dejstvom militarizacija, s katero je zmerom v diskrepanci in zatorej v nevarnosti, da se narejeno, postavljeno, živeče sesuje v destrukciji, razsutju, smrti.

Zavetja Babilona zato zaokroža delovanje tukaj in zdaj. Kako si ga predstavljamo, je v raznih oblikah, medijih, materialih prikazano na razstavi, ki zaobjema paleto od najbolj intimnih do širše družbeno angažiranih del.

Osebnost in socialno sta v vsakem primeru ključna postulata vključenosti bitja v okolje, od pokrajine ali ruralnih predelov, puščav, gora, gozdov, do urbanih naselij, ki so po številu prebivalstva že najbolj naseljena območja na Zemlji, a tudi za človeško življenje na prostem neprijaznih predelov, ledenikov, rek in morij, pri čemer sožitje človeka z naravo vse bolj postaja odtujitvena sintagma, saj pomeni, da se človeka ne tretira več kot enega delov narave, temveč kot tujka taiste narave, tujka, ki se mora navaditi na svoj edini habitat, Zemljo, ki pa jo je tekom svojega razvoja, razvoja lastne civilizacije oziroma civilizacij toliko spremenil, da mu ni več zaveznica, ampak postaja vse bolj sovražnica.

Razstava *Zavetja Babilona* osredotoča na osebne umetniške izkušnje, izhajajoče iz samosvojih prostorov razmišljanja in ustvarjanja umetnic in umetnikov, njihovih naravnih okolij in kultur, v katerih delujejo. V osnovi gre za prebivanje, preživetje, migracije in druge procese v sodobnem svetu, ki ga ne definirajo zgolj zemeljske izkušnje, ampak pogleduje tudi proti alternativnim oblikam bivanja v vesolju, na drugih planetih, v sosednjih galaksijah in v oddaljenih ozvezdijih. Čeprav je zaenkrat edino človeku prijazno okolje naš planet, se skozi umetniško percepcijo zarisujejo najrazličnejše forme potencialnih bivališč, telo, obleke, naselja, hiše, odnosi ipd., ki predstavljene z različnimi mediji zastavljajo osredno temo razstave. Kot pove naslov, lahko zajame zgodovinski vpogled, sedanjo perspektivno ali futuristično vizijo in jo poda z umetniško kodifikacijo na katerikoli način.

Če imamo na eni strani temeljne človekove pravice, lahko zavetja povežemo tudi in predvsem z varnostjo. So nekaj, kamor se lahko skrijemo, kamor gremo, da dobimo občutek varnosti. Občutek, da bivamo tam, kjer ni niti varno niti nevarno. In ko slednje povežemo še s strahom, dobimo enega najmočnejših skupinskih porivov, da danes na globalni ravni razpravljamo, kaj je pomembnejše: človekove pravice ali varnost. Izmišljamo si nove načine in metode nadzora nad ljudmi, ki se želijo posledično umakniti v svoja zavetja. V svoj mir. Na varno.

A tudi tam je varnost zgolj privid, saj v našo intimo kukajo sofisticirane oči kapitalizma in diagnosticirajo našo notranjost, našo privatno sfero, naša hotenja in želje, naše misli. In onkraj te navidezne varnosti se začne ogledalo, ki ga civilni in politični družbi zastavlja razstava *Zavetja Babilona*.